

Posudek bakalářské práce:

Johanka Ulrichová, Religiozita v českých filmech druhé poloviny 60. let, FHS UK 2021, 76 str.

Autorka si zvolila neotřelé a podstatné téma, podle ní zajímavé tím, že spojuje film a historii. Možná však měla při volbě tématu vzít více v úvahu také problém v názvu deklarované religiozity, případně víry nebo mýtu. To zdaleka není identické s tou kterou „církví“ a jejím osudem či osudy jejích členů.

Práci otevírá kratičký úvod, zdůvodňující volbu tématu. Následuje „teoretické zakotvení“, tedy přehled vybraných titulů literatury k tématu a odkaz na další zdroje. Teoretické zakotvení jako takové se nekoná. Dvoustránkové pojednání o metodologii zahajuje překvapivá věta: „Metodologické zakotvení je při zkoumání filmů nejednoznačné, navíc pokud přihlídneme k faktu, že téměř všechny mnou vybrané filmy natočili různí režiséři, ...“ (s.7) a poté následuje oznámení, že se autorka bude „opírat především o své subjektivní pochopení filmů, tedy budu využívat kvalitativní metodu“ (s. 7) Historik si pod pojmem „kvalitativní metoda“ představuje něco jiného. Toto je pak spíše „divácký deníček“. Autorka tu také stručně, tedy dvěma větami, vytrženými z Foretova hesla „Religiozita“ v Sociologické encyklopedii, definuje vlastní (titulní) téma bakalářské práce.

Další kapitolkou je Výběr filmů, kde autorka deklaruje, že „se nesnaží o úplný ani reprezentativní výběr filmů s touto tematikou“ a vybírá ty filmy, „které bych k této bakalářské práci mohla využít“. (s. 8) Vybráno bylo deset filmů, z toho čtyři historické, jedna černá a jedna veselá komedie, tři filmy o devastaci struktury a hodnot českého, venkovského katolictvím určeného společenství v 50. letech a jeden film o holocaustu.

Následuje část, souborně označená „kontext doby“, čímž autorka míní období 1945-1969. Proč tu je více než dvacet stran věnováno právě tomuto tématu a nikoliv např. druhé polovině 60. let, tedy době vzniku zkoumaných filmů, autorka nesděluje. Tři podkapitoly přinášejí stručný výtah z příruček k tématům *Historický a společenský kontext mezi lety 1945 a 1969*, *církve mezi lety 1945 a 1969* a *filmový průmysl mezi lety 1945 a 1969*.

Ponecháme-li stranou skutečnost, že si autorka např. plete strany národně socialistickou a sociálně demokratickou (s. 10) překvapí řada podivných výroků typu: „dělník nemá své výrobní prostředky, a proto prodává to jediné, co může nabídnout, tedy svou pracovní sílu, a dostává za ni plat, což chce socialismus odstranit.“ (s.12) nebo že po II. vatikánském koncilu „došlo k úpravě průběhu eucharistie, již se nyní mají účastnit i věřící“ (s.24) Obdobně zůstává otázkou, proč autorka označuje film *Němá barikáda* z roku 1949, pojednávající o v době natáčení tři, v době dokončení filmu čtyři roky staré události, jako „historický“? (s. 26) Čtenář si při sledování textu uvědomí, že autorka postrádá orientaci v moderních dějinách, nadto specificky zápasí s českým jazykem, s historickými pojmy a že má problémy zachytit v odborné literatuře to, co by bylo relevantní pro její práci. (Nadto netuší, že články v odborném tisku je třeba citovat i se jménem autora a názvem studie. To není výsada knižních titulů.)

Největší prostor je v práci věnován charakteristice zkoumaných filmů. Kapitola *Filmový rozbor* (s. 32-66) přináší krátké medailony všech deseti filmů. Jejich struktura: *Děj filmu – Vznik a osud filmu – Religiozita obsažená ve filmu* podává o filmu základní „spotřebitelské“ (v nemalé míře pro téma práce zbytečné) informace (včetně údaje, kolik a jakých hodnocení má dnes film na portálu ČSFD), doplněné pak ve třetí části autorčinými volnými impresemi, nejednou opřenými o laická divácká hodnocení na portálu ČSFD. Ke skutečnému rozboru role, ztvárnění a interpretace religiozity v tom kterém filmu, k otázkám scenaristova a režisérova záměru, pojetí této stránky příběhu herci atd. se autorka v důsledku svého mechanického a subjektivního líčení bohužel nedostává.

Chybí jí také povědomí o hluboce zažitě a komunistickým terorem jen potlačené, nikoliv však eliminované roli religiozity v českém, resp. moravském venkovském prostředí 50. let, v jeho kultuře, rituálech, hodnotách atd. A to nemluvím o chybějící znalosti role a projevů religiozity ve společnosti středověké a raně novověké. Hlavní problém ovšem spočívá v tom, že zkoumané filmy byly natočeny „o něčem jiném“, tedy zejména, když vyčleníme Vlácilovy historické filmy (Markéta Lazarová podle Vančurovy knihy z r. 1931) a z kontextu práce se vymykající Modlitbu za Kateřinu Horowitzovou. Zkoumané filmy byly pojímány jako reflexe či otevřená kritika komunistické diktatury, jako alegorie nacismem a komunismem zdevastované, přitom pevné duchovní zázemí postrádající společnosti, jako ponor k hlubším hodnotám, které se prosazují navzdory represivnímu režimu a jeho pomahačům. (Samozřejmě to bylo možno činit v podobě tragédie stejně jako veselohry, jen veselohra Bílá paní je opravu nereligiozní kritikou režimu a do kontextu práce nepatří. Nikoliv každá víra je religiozní!)

Pak je samozřejmě exemplární nonsense, když autorka např. mluví o filmu Noc nevěsty (ví autorka, o jakou „nevěstu“ tu vlastně jde?): „Slečna na začátku filmu přichází o svou náboženskou identitu, kterou ji komunisté vzali uzavřením jejího řádu“ (s. 50) a navíc si autorka neuvědomuje, že se sama staví na propagandistické pozice komunistického ateismu, když píše, že „Slečna podlehne náboženskému fanatismu“ (s. 51) nebo „V moment předstoupení Slečny stylizované do postavy Panny Marie přemůže náboženský fanatismus i vesničany,...“ (tamtéž). A již naprosté nepochopení symboliky filmu autorka dotvrzuje v závěru práce, kde se k filmu vrací a píše: „...prochází postava Slečny rychlou a výraznou proměnou vlastní osobnosti a víry, kdy se nechá zlákat vidinou vlastní důležitosti a ztotožní se s Pannou Marií, za což nakonec zaplatí pravděpodobnou smrtí v zasněžené krajině,...“ (s.68)

Práce je zakončena Srhnutím, které ale nedochází k žádným závěrům, jen jsou tu opakovány dílčí teze z charakteristik jednotlivých filmů. V Závěru autorka konstatuje: „Ve své bakalářské práci jsem se nesnažila ukázat nějaké nové skutečnosti...“ což je jeden z mála výroků, s nímž lze v této práci souhlasit.

Předložená práce není podle mého hlubokého přesvědčení způsobilá pro obhajobu jako kvalifikační bakalářská práce na Universitě Karlově. Přesto nabízím z humanitárních důvodů (byla napsána v době epidemie za ztížených možností komunikace se školitelem) možnost připustit ji k obhajobě jako velmi nedostatečnou dobrou.